

QISQA HIKOYALARINING AN'ANA VA JANR XUSUSIYATLARI

Zarifov Akramjon Sherbobo o'g'li,

Renessans ta'lim universiteti Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar, ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash va iqtidorli talabalar bo'limi bosh mutaxassisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18612448>

Annotatsiya. Ushbu maqolada hikoya va qisqa hikoya janrlarining kelib chiqishi, tarixiy shakllanish bosqichlari hamda Sharq va G'arb adabiyotlaridagi rivojlanish xususiyatlari yoritiladi. Hikoya atamasining etimologiyasi, uning og'zaki an'ana bilan bog'liqligi va xalq ijodidagi o'rni tahlil qilinadi. Qisqa hikoyaning adabiy janr sifatida mustaqillashuvi, uning badiiy mezonlari hamda turli adabiy maktablar doirasida talqin etilishi masalalariga e'tibor qaratiladi. Maqolada hikoya janrining badiiy tafakkur va madaniy taraqqiyotdagi ahamiyati umumlashtirilgan holda ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: hikoya, qisqa hikoya, xalq og'zaki ijodi, janr, adabiy tafakkur, Sharq va G'arb adabiyoti.

Аннотация. В данной статье рассматриваются происхождение рассказа и короткого рассказа, этапы их исторического формирования, а также особенности развития в восточной и западной литературах. Анализируется этимология термина «рассказ», его связь с устной традицией и место в народном творчестве. Особое внимание уделяется становлению короткого рассказа как самостоятельного литературного жанра, его художественным критериям и интерпретации в рамках различных литературных школ. В статье обобщается значение жанра рассказа в развитии художественного мышления и культурной традиции.

Ключевые слова: рассказ, короткий рассказ, устное народное творчество, жанр, литературное мышление, восточная и западная литература.

Abstract. This article examines the origins of the short story and the short-short story, the stages of their historical formation, and their development in Eastern and Western literatures. The etymology of the term "story," its connection with oral tradition, and its place in folk literature are analyzed. Special attention is paid to the emergence of the short story as an independent literary genre, its artistic criteria, and its interpretation within various literary schools. The article summarizes the significance of the short story genre in the development of literary thought and cultural tradition.

Keywords: story, short story, folk oral literature, genre, literary thought, Eastern and Western literature.

Kirish. Hikoya – “Bir voqea-hodisani ozmi-ko'pmi tafsilotlari bilan bayon qilish, yetkazish, bo'lib o'tgan bir voqeani hikoya etish” yoki “qissa, ertak, rivoyat” sifatida ta'riflanadigan bu so'z “gapirmoq, aytmoq, xabar bermoq, taklif etmoq” ma'nosini bildiruvchi ushbu so'zning ildizi uzoq tarixga borib taqaladi.

Arab tilidan kirib kelgan “hikoya” atamasi dastlab arab tilida “ko'ngil ochish maqsadida taqlid qilish” ma'nosini anglatgan. IV asrgacha bu so'z “bir nutqni taqlid qilish” tarzida tushunilgan bo'lsa, keyinchalik “yetkazish va takrorlash” ma'nosida qo'llanila boshlagan. IX asrga kelib esa bir arab shoiri tomonidan ishlatilgan shakl asosida hikoya “badiiy san'at sifatida hayotni taqlid qilish” ma'nosida arab tiliga kirib kelgan. Vaqt o'tishi bilan u “har qanday xayoliy voqeani ifodalovchi tushuncha”ga aylangan, oxir-oqibat “boshqalarga yetkazish, so'zlab berish” ma'nosini kasb etgan. Bugungi kunda esa

hikoya “mo‘jizalarga to‘la sarguzashtlarni emas, balki haqiqiy hayotdan olingan ko‘plab voqealarni o‘z ichiga olgan, ya‘ni reallikka tayangan bayon turi” sifatida tan olinadi [1].

Turkiy adabiyotda hikoya dastlab islomdan oldingi davr dostonlariga yaqin tarzda shakllangan, keyinchalik esa turli dinlarning hayotga bo‘lgan qarashlarini aks ettiruvchi xususiyat kasb etgan.

“Hikoya” atamasi turli zamon va hududlarda har xil nomlar bilan yuritilgan. “Dada Qo‘rqut”da u “boy”, XVII–XVIII asrlarda – ayniqsa Ozarbayjonda – “hikoya” yoki “hekat” nomi bilan atalgan. Hozirgi kunda esa Sharqiy Anadolu va Ozarbayjonda “na‘gil” deb yuritiladigan hikoya tushunchasi bizga “Oshiq G‘arib”, “Kerem bilan Asli” kabi mashhur asarlarni yetkazib bermoqda [2].

Hikoyalar — og‘zaki an‘ana yaratgan mahsuldir. Shu bois unda ertak, afsona, doston kabi bayonga asoslangan boshqa janrlarning ham xususiyatlarini ko‘rish mumkin. Bu mahsulotlar Dada Qo‘rqutdan boshlab — ijtimoiy tuzilmaning o‘zgarishi bilan — jamiyat ichki ziddiyatlarini aks ettirib kelganini inobatga olsak, hikoyani qadimda doston bajargan vazifani zimmasiga olgan yangi bir tur sifatida baholash mumkin. Islom hali turklar orasida to‘liq yoyilmagan davrlarda dostonlar mifiy va epik izlarni saqlagan qadimgi qahramonlik manqibalarini qobuz chalib kuylaganini ko‘rsatgan tadqiqotchilar, oshiq hikoyalari turk madaniyati Eron madaniyatidan ta’sirlangan XV–XVI asrlarda vujudga kelganini ta’kidlaydilar. W.Eberhardga ko‘ra esa, kelib chiqish sababini Eron ta’siriga bog‘lash lozim bo‘lgan oshiq hikoyalari, albatta, Salib yurishlari davrida yuzaga kelgan bo‘lishi kerak.

Adabiyotlar tahlili. Hikoya va qisqa hikoya janriga doir ilmiy qarashlar Sharq va G‘arb adabiyotshunosligida turlicha talqin etilgan. Turk folklorshunosligida (I. Kunos, P. Naili, M. Ergin) xalq hikoyalari kelib chiqishi, tasnifi va epik an‘ana bilan aloqadorligi asosida o‘rganilgan. G‘arb adabiyotshunosligida esa (Barret, Bates va boshqalar) qisqa hikoya asosan hajm, kompozitsion ixchamlik va “yagona ta’sir” tamoyili asosida izohlanadi. Britannica va Oxford Reference manbalarida janrning tarixiy shakllanish bosqichlari hamda XIX asrda mustaqil adabiy tur sifatida qaror topgani ta’kidlanadi. Mazkur tadqiqotlarda qisqa hikoya romandan farqli ravishda bir voqea va cheklangan qahramonlar doirasida qurilishi bilan ajralib turishi qayd etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada tarixiy-qiyosiy, tizimli-tahliliy va tipologik metodlardan foydalanildi. Hikoya va qisqa hikoya janrining shakllanish jarayoni tarixiy manbalar asosida o‘rganildi, Sharq va G‘arb adabiyotidagi rivojlanish xususiyatlari qiyosiy tahlil qilindi. Nazariy manbalar asosida janrning badiiy mezonlari umumlashtirilib, estetik xususiyatlari tizimli ravishda yoritildi.

Tahlil va natijalar. Turkiylar islomni qabul qilgach, eski doston an‘analarining ayrim belgilarini saqlab qolgan holda, qahramonlik hikoyalarining o‘rnini — “Shohnoma” hamda klassik Eron adabiyotidan o‘tgan “Farhod va Shirin”, “Layli va Majnun” kabi asarlarning ta’siri bilan — ishqiy hikoyalar egallay boshladi Xalq hikoyalarining qanday

shakllangani masalasiga kelsak... Edmond Saussey va Boratav ham qayd etganidek, ko'chmanchi oshiq va baxshilar qadimiy manqibalarni aytib, uzun qish kechalarini quvnoq o'tkazganlar. Bu jarayonda ular turli unsurlarni birlashtirganlar, shu bilan birga o'zlarini ham hikoyaga qo'shib yuborganlar.

Aslida xalq shoirlarimizning biror asar yaratish hodisasi yangilik emas. Epik davrda xalq dostonlari bir voqea yoki qahramonlikni bayramlar, sığır va yuğ marosimlari sabab dostonlar tomonidan kuylanib, shunday yo'l bilan shakllangan. Darhaqiqat, doston davrining so'nggi asari sifatida tan olingan "Dada Qo'rqt hikoyalari"dagi:

"Dada Qo'rqt keldi... Bu O'g'uznomani tuzdi, qo'shdi... Mendan keyin alp dostonlar aytsin, dedi", degan so'zlar o'sha davrlarda dostonlar xalq hikoyalarini yaratish vazifasini o'z zimmasiga olganini yaqqol ko'rsatadi [3]. Doston davrining so'nggi asari sifatida qabul qilingan "Dada Qo'rqt hikoyalari"dagi:

"Dada Qo'rqt keldi... Bu O'g'uznomani tuzdi, qo'shdi... Mendan keyin alp dostonlar aytsin, dedi", degan so'zlar o'sha davrlarda dostonlarning xalq hikoyalarini yaratish va tuzish ishini o'z zimmalariga olganini ko'rsatadi. Ko'rinib turibdiki, xalq hikoyalarining yagona yaratuvchisi emas, balki yaratuvchilari bor. Hikoyani kim qayta aytsa, u yangi muallifga aylanadi. Hatto bir hikoyani o'sha-o'sha oshiqning yana bir bor hikoya qilishi ham uni qayta yaratish demakdir. Boshqacha aytganda, xalq hikoyalari butun xalq tomonidan emas, balki ayrim san'atkorlar tomonidan turli unsurlarni birlashtirish orqali yuzaga keltirilgan [4].

Muallif masalasi kun tartibiga chiqadigan bo'lsa, xalq hikoyalarini uch guruhga bo'lish mumkin:

- Muallifi ma'lum bo'lgan hikoyalar
- Oshiqning hayotini bayon qiluvchi hikoyalar
- Muallifi noma'lum hikoyalar

Mahalliy va xorijiy ko'plab tadqiqotchilar turk xalq hikoyalarini turli jihatlardan tasniflab kelganlar. Ulardan Ignaz Kunosga ko'ra hikoyalarimiz uch bo'limda o'rganilishi mumkin:

- Jangovar–bahodir romanlari: Bu guruhga "Go'ro'g'li" kiradi.
- Bahodir–soz shoir romanlari: Bu turkum qahramonlari soz chalgani kabi qilich ham ishlatadi. Voqeaning markazida oshiq turadi. "Elif bilan Mahmut", "Shoh Ismoil" kabi hikoyalar shu guruhga kiradi.
- Faqat soz shoirlari haqidagi romanlar: "Asuman bilan Zeyjan" va shunga o'xshashlar bu guruhda joy oladi.

Pertev Nailî esa hikoyalarni hajmiga ko'ra "uzun va qisqa" deb ajratib, mavzusiga qarab yana ikki guruhga bo'ladi:

- Qahramonlik hikoyalari: Go'ro'g'li tarmoqlari hamda doirasiga kiruvchi "Kirmonshoh", "Jaloliybey va Mehmetbey", "Latif Shoh", "Bey Bo'rak" kabi asarlarni shu guruhga kiritadi [5].

— Ishqiy hikoyalar: “Oshiq G‘arib”, “Karim bilan Asli”, “Arjishli Emrah” kabi hikoyalarni ham shu yerda ko‘rsatadi.

G‘arb adabiyotida qisqa hikoya tushunchasiga yagona va barcha tomonidan qabul qilingan umumiy ta‘rif mavjud emas. Bu masala bilan shug‘ullangan har bir tadqiqotchi janrning muayyan jihatidan kelib chiqib, o‘zicha ta‘rif bergan. Adabiyotshunoslikdagi ta‘riflarga nazar tashlasak, ularning aksariyati hikoyaning so‘z soni, uzun-qisqaligi, roman bilan bo‘lgan aloqasi yoki foydalanilgan badiiy materialiga qarab shakllantirilganini ko‘ramiz. Shu ta‘riflardan bir nechtasiga murojaat qilish masalaga aniqlik kiritish jihatidan foydali, deb hisoblaymiz:

“O‘zicha alohida kitob holida nashr etib bo‘lmaydigan darajada qisqa, muayyan hajmga ega bo‘lmagan badiiy nasriy asar. Qisqa hikoya roman singari keng ijtimoiy fonni emas, balki iqtisodiy ifodani tanlaydi: atigi bir yoki ikki qahramon va bitta voqea atrofida jamlanadi.” [9].

“Qisqa hikoya romandan kichikroq bo‘lgan, odatda bir necha qahramon bilan cheklangan qisqa badiiy nasriy bayondir.” [10].

“Qisqa hikoya hajmi bilan belgilanadigan badiiy asardir. Ular odatda 1000 dan 20 000 so‘zgacha bo‘ladi va bir o‘tirishda o‘qib tugatish mumkin.” [11].

Bu ta‘riflardan kelib chiqib aytish mumkinki, qisqa hikoya yagona ta‘rif doirasiga sig‘maydigan darajada keng janrdir. Shu sababli, qisqa hikoyaning “nima ekanligi”dan ko‘ra, avvalo uning qanday paydo bo‘lgani va qanday rivojlanganiga e‘tibor qaratish uni anglash uchun muhimroqdir.

Kelib chiqishi jihatidan juda qadimiy ildizlarga ega bo‘lsa-da, qisqa hikoya adabiy janr sifatida nisbatan yaqin davrda shakllangan. Heydrick (1913) XIX asrning ikkinchi yarmida adabiyot tarixida yuz bergan eng muhim voqealardan biri qisqa hikoyaning taraqqiyoti bo‘lganini ta‘kidlab, bu janr adabiyotning boshqa sohalari kabi mustaqil intizomga aylanganini nazarda tutadi. Biroq bu holat undan oldin qisqa hikoyalar bo‘lmagan degani emas. Heydrick bu tarixni XVIII asrgacha, hatto undan ham ilgari — Bokachchogacha olib boradi.

Qisqa hikoyaning nasrdagi izlarini kuzatgan Heydrick “Ming bir kecha” to‘plamidagi hikoyalar O‘rta asr ingliz shoiri Choser zamonidan beri ingliz o‘quvchisiga tanish bo‘lganini, biroq XIX asr o‘rtalariga kelibgina qisqa hikoya aniq va mustaqil janr sifatida shakllanganini qayd etadi. Shundan keyingi davrda esa Edgar Allan Po, Nathaniel Hawthorne, Bret Harte, Amerikada Henry James, Angliyada Kipling va Stevenson, Fransiyada de Mopassan va Coppée, Rossiyada Turgenev kabi adiblar ongli ravishda aynan shu shaklni tanlab, katta muvaffaqiyatlarga erishganlarini ta‘kidlaydi.

Qisqa hikoyaning XIX asrgacha bo‘lgan tarixiy taraqqiyotini miloddan avvalgi 2000-yillardan boshlab izohlovchi Hansen [12]. bu yo‘lning ilk manzilini Misr deb ko‘rsatadi. Misrdan bizgacha yetib kelgan eng qadimiy hikoyalar papyrusga yozilgan diniy madhiyalar va mehnat qo‘shiqlari uchun yaratilgan she‘riy matnlardir. Saqlanib qolgan eng qadimiy

Misr hikoyalaridan biri — “The Shipwrecked Sailor” — baxtsizlikka uchragan aristokrat tabaqani yupatish va ruhlantirish uchun tasalli beruvchi, ilhom baxsh etuvchi hikoya sifatida yaratilgan. Shuningdek, XII sulola davrida yozib olingan surgundagi Sinuhe va axloqiy mazmunga ega “King Cheops (Khufu) and the Magicians” asarlari ham muvaffaqiyatli hikoyalar qatorida baholanadi. Hansening fikricha, ta’sirchan hikoya bo’lgan “The Tale of Two Brothers” (yoki Anpu and Bata) Yangi Podshohlik davrida, taxminan miloddan avvalgi 1250-yillarda yozilgan.

Hindiston qisqa hikoyalarning ikkinchi muhim markazidir. Bu yerda qisqa hikoya turiga mansub deb qaraladigan Brahmanalar (M.A. 900–700) asosan Vedalarning diniy-ta’limiy ta’sirini ifodalagan bo’lsa, ayrimlari didaktik hikoya (qissa) shaklida yaratilgan. Keyinchalik pali tilida yozilgan Jataka hikoyalari paydo bo’ladi. Bu asarlar Buddaviy axloqiy ta’limotlarni qayta shakllantirishga qaratilgan diniy ramkaga ega bo’lsa-da, mohiyatan dunyoviy xulq-atvor va amaliy donishmandlikni targ’ib etadi. Yana bir mashhur hind to’plami — Panchatantra (M.A. 100 – M. 500) — dunyoning eng ommabop kitoblaridan biridir. Shuningdek, Kathasaritsagara (Hikoyalar dengizi) ham e’tiborga molik to’plam sanaladi.

Zamonaviy qisqa hikoyaning shakllanishida muhim o’rin tutgan yana bir asoschi shaxs — amerikalik yozuvchi Edgar Allan Podir. Po hikoya albatta bitta voqea atrofida qurilishi shart, deb hisoblab, muvaffaqiyatli nasr qanday bo’lishi kerakligi haqida muhim fikrlar bildirgan. Uning qarashlari qisqa hikoyaning romandan farqli jihatlarini ham ochib beradi. Po nazarida, qisqa hikoyaning romandan eng asosiy farqi — uning “yagona ta’sir” yaratishidir. Shu bois, Po fikricha, hikoya yozish roman yozishdan ham katta aql-zakovat talab etadi. Biroq bu zakovat o’quvchini hayratga soladigan yangilik topish emas, balki o’quvchining o’zi sezmagani ichki ongini umumiy insoniy qadriyatlar asosida ochib beradigan va uni hikoya ichiga tortadigan zakovatdir.

XIX asr oxirlariga kelib, zamonaviy qisqa hikoyada impressionistik ta’sirlar kuchaya boshlaydi. Podan tortib Henry Jamesgacha bo’lgan ko’plab yozuvchilar voqealarning tashqi realligidan ko’ra, qahramonlarning ongida kechayotgan voqealarga e’tibor qaratadilar. Shu tariqa ular qahramonlar orqali o’z ichki dunyolarini ifodalash imkoniga ega bo’ladilar. Masalan, Herman Melvillening “Bartleby the Scrivener” (1856) hikoyasida “rivoyatchi Bartleby hikoyasini aytarkan, bilmasdan o’z axloqiy zaifliklarini fosh etadi” [12]. Impressionistik ta’sir qisqa hikoyalarga ob’ektiv reallikni emas, balki ko’rinayotgan haqiqatni buzib ko’rsatish, tasavvur qilish, qayta yaratish kabi xususiyatlarni olib kiradi.

Bu holat rus yozuvchisi A. P. Chexov nazariyasiga zid edi. Chexovga ko’ra, qisqa hikoyaning asosiy vazifasi — hayotni imkon qadar xolis ko’rsatishdir. Shu sababli yozuvchi hikoyada o’zini chetga olishi kerak. Yozuvchining ortiqcha aralashuvi yakuniy natija uchun halokatli bo’lishi mumkin. Yozuvchi na axloqiy saboq berish, na muammolarni hal etish uchun qahramonlardan foydalanmasligi lozim. Ammo Chexovning

bu obyektivlik talabi impressionizmning sub'ektivligiga qarshi uzoq bardosh bera olmaganini ko'ramiz.

XIX asr oxirlarida rivojlangan jurnal va gazetalar qisqa hikoyaning ommalashishida katta rol o'ynaydi. Asr oxiriga kelib adabiyotning deyarli barcha sohalari o'zini anglash bosqichiga kirar ekan, qisqa hikoya ham o'z qonun-qoidalariga ega mustaqil janr sifatida shakllanadi. XX asrning birinchi yarmida G'arb adabiyotida qisqa hikoya mamlakatdan mamlakatga tez sur'atlar bilan rivojlanadi. Dramaturgdan shoirgacha, romanchigacha deyarli barcha yozuvchilar ko'plab qisqa hikoyalar yaratadilar. Bu davrda ilgari janrga uncha ta'sir ko'rsatmagan, ammo innovatsion va muvaffaqiyatli adiblar sahnaga chiqadi: "Sitsiliyada Luigi Pirandello; Pragada Franz Kafka; Yaponiyada Akutagawa Ryunosuke; Argentinada Jorge Luis Borges" [12].

Qisqa hikoya XX asrning birinchi yarmida ko'plab yozuvchilarning sa'y-harakati bilan yuksalishda davom etar ekan, ayni paytda murakkab va rang-barang shaklga ega bo'la boshlaydi. Asrning ikkinchi yarmiga kelib, ayniqsa Ikkinchi jahon urushidan keyin madaniy va ijtimoiy identifikatsiyalar qisqa hikoyalarda o'z ovozi topa boshlaydi. Xususan, Amerikada 1960-yillarda yozilgan hikoyalarda yahudiylar, afro-amerikaliklar va feministlarning kuchli ovozi eshitila boshlaydi. 1970-yillarda postmodern qisqa hikoya yuksalsa, 1980-yillarda minimalizm keng miqyosda ta'sir ko'rsatadi [13].

Xulosa. Hikoya janri insoniyatning voqelikni anglash va uni so'z orqali qayta yaratish ehtiyojidan tug'ilgan qadimiy badiiy shakldir. U dastlab mif, doston va marosimiy bayonlar bilan uzviy bog'liq holda mavjud bo'lgan bo'lsa-da, vaqt o'tishi bilan mustaqil estetik janr sifatida shakllandi. Turkiy adabiyot tajribasi shuni ko'rsatadiki, hikoya dostonning ijtimoiy vazifalarini o'z zimmasiga olgan holda, xalqning ruhiy kechinmalari, ichki ziddiyatlari va hayotga munosabatini yanada ixcham va ta'sirchan shaklda ifodalash imkonini yaratgan. Qisqa hikoya esa badiiy tafakkurning yanada murakkab bosqichini ifodalaydi. Uning kuchi keng voqealar tasvirida emas, balki bitta holat, bitta kechinma yoki bitta lahza orqali umumiy insoniy mazmunni ochib berishidadir. Shu jihatdan qisqa hikoya tashqi harakatdan ko'ra ichki dramatismga, voqeadan ko'ra ta'sirga, tafsilotdan ko'ra ma'noga tayanadi. G'arb adabiyotida shakllangan "yagona ta'sir" tamoyili va Sharq hikoyachiligidagi og'zaki an'ana bir nuqtada tutashib, hikoyani universallikka olib chiqadi.

Shunday qilib, hikoya va qisqa hikoya janrlari nafaqat adabiy shakl, balki inson tafakkurining tarixiy rivoji, madaniyatlararo aloqalar va estetik qarashlarning o'zgarishini aks ettiruvchi badiiy hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Aynan shu xususiyatlari uni har bir davr va har bir jamiyat uchun qayta-qayta dolzarb qilib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Barret C. R. Short Story Writing: A Practical Treatise on the Art of the Short Story. — New York: University of California Libraries, 1917.
2. Bates H. E. The Modern Short Story: A Critical Survey. — Boston: The Writer, 1972.
3. Davurboyeva N. "Jajman"ning jilvalari // Yoshlik. — 1991-yil, №5-son. — 43-bet.

4. Ergin M. Dede Korkut Kitabı. — İstanbul: Boğaziçi Basım ve Yayınevi, 1986. — S. 150.
5. Gerçek S. N. Türk Temeşası. — İstanbul, 1942. — S. 11–12.
6. Matjonov S., Shojalilov A., Vohidova N., Odamova O'. 4-sinfda o'qish darslari. O'qituvchi kitobi. — Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti, 2002. — 144 bet.
7. Qosimova K., Matchonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva X., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. — Toshkent: "Noshir" nashriyoti, 2009. — 352 bet.
8. Quronov D. Mutolaa va idrok mashqlari. Adabiy-tanqidiy maqola va risolalar. — Toshkent: "Akademnashr", 2013. — 336 bet.
9. <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100503301> (05.07.2020).
10. <https://www.britannica.com/art/short-story> (05.07.2020).
11. <https://americanliterature.com/all-about-the-short-story> (05.07.2020).
12. <https://www.britannica.com/art/short-story/History> (03.07.2020).
13. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Apokrif> (05.07.2020).
14. <https://www.britannica.com/art/novella> (05.07.2020).

